

УДК 336.43.6

Система органів державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні

Іваськевич Х.І.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті з'ясовано структуру наявної в Україні системи органів державного фінансового контролю бюджетних установ. Охарактеризовано дієвість окремих органів державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні. Сформульовано висновок, що потенційне дублювання функцій контролюючих органів повинне розглядатися як система стримувань і противаг, що забезпечить принцип прозорості державного фінансового контролю в Україні.

Ключові слова: система, державний фінансовий контроль, органи державного фінансового контролю, бюджетні установи, реформування.

Иваськевич Х.И. СИСТЕМА ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ БЮДЖЕТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В УКРАИНЕ

В статье выяснена структура действующей в Украине системы органов государственного финансового контроля бюджетных учреждений. Охарактеризована действенность отдельных органов государственного финансового контроля бюджетных учреждений в Украине. Сделан вывод, что потенциальное дублирование функций контролирующих органов должно рассматриваться как система сдерживаний и противовесов, которая обеспечит принцип прозрачности государственного финансового контроля в Украине.

Ключевые слова: система, государственный финансовый контроль, органы государственного финансового контроля, бюджетные учреждения, реформирование.

Ivaskevych K.I. THE SYSTEM OF STATE FINANCIAL CONTROL OF BUDGET INSTITUTIONS OPERATING IN UKRAINE

The article outlines the structure of the system of state financial control of budget institutions operating in Ukraine. The effectiveness of separate bodies of state financial control of budget institutions in Ukraine is described. It is concluded that potential duplication of functions of controlling bodies should be considered as a system of checks and balances, which will ensure the principle of transparency of state financial control in Ukraine.

Keywords: system, state financial control, state financial control bodies, budgetary institutions, reform.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Євроінтеграційний курс України активізував проблему необхідності модернізації та розвитку системи державного управління, пріоритетним елементом якої є підсистема фінансового контролю. Стратегією реформування системи управління державними фінансами [1] передбачено побудову в Україні сучасної та ефективної системи управління державними фінансами, яка здатна надавати якісні державні послуги, ефективно акумулюючи ресурси та розподіляючи їх відповідно до пріоритетів розвитку держави у середньо- та довгостроковій перспективі. Для цього необхідно, зокрема, забезпечити ефективне виконання державного бюджету, що потребує насамперед формування цілісної та дієвої системи органів фінансового контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці фінансового контролю, пошуку шляхів підвищення його ефективності

за рахунок формування відповідно інституційної системи в Україні присвячені наукові праці І. Ангеліної [2], Т. Боровкової, Т. Дніпрової [3], С. Дребот [4], Т. Магурчак [5], А. Матвійчук [6], В. Піхоцького [7; 8; 9], Ю. Суркової [10], О. Шевчука [11]. Високо оцінюючи внесок цих дослідників у висвітлення теоретико-методологічних засад і практичних аспектів розвитку інституції фінансового контролю в Україні та світі, маємо, однак, зазначити, що не всі теоретико-методичні та науково-практичні проблеми систематизації функціонування органів фінансового контролю діяльності бюджетних установ в Україні вирішені.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Забезпечення соціально-економічного розвитку, підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності базових галузей національної економіки, розв'язання проблем життєдіяльності держави, зниження рівня тінізації економіки

та корупції неможливі без адекватного сучасним реаліям дієвого й ефективного державного фінансового контролю. Повноцінне виконання останнім свого функціонального призначення можливе лише за умови реального створення його дієвої системи. З огляду на це подальших досліджень потребують теоретико-методологічні засади організації державного фінансового контролю в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одними з основних умов повноцінної організації державного фінансового контролю є наявність його повноважних суб'єктів, чітка регламентація та координація їхньої діяльності [12, с. 55]. Система органів державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні наведена на рисунку 1.

Бюджетний кодекс України [13] визначає, що контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснюється Рахунковою палатою. Діяльність центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, координується та контролюється Кабінетом Міністрів України.

Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням [14]. Рахункова палата здійснює фінансовий аудит та аудит ефективності щодо надходжень до державного бюджету податків, зборів, обов'язкових платежів та інших доходів, включаючи адміністрування контролюючими органами таких надходжень; здійснення державних закупівель за рахунок коштів державного бюджету; виконання дер-

жавних цільових програм, інвестиційних проєктів, державного замовлення, надання державної допомоги суб'єктам господарювання за рахунок коштів державного бюджету; управління коштами державного бюджету центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів; інших операцій, пов'язаних із надходженням коштів до державного бюджету та їх використанням.

Об'єктами контролю Рахункової палати під час виконання повноважень, визначених частиною першою цієї статті, є державні органи, органи місцевого самоврядування, інші бюджетні установи.

Рахункова палата взаємодіє з органом державного фінансового контролю, може надавати методичну, методологічну та консультативну допомогу органу державного фінансового контролю. Крім цього, Кабінет Міністрів України на запит Рахункової палати надає статистичну, фінансову, бухгалтерську та іншу інформацію, необхідну для виконання нею завдань, функцій та повноважень. Кабінет Міністрів України одержує від Рахункової палати відомості про результати перевірок, ревізій та обстежень, а також пропозиції щодо притягнення до передбаченої законом відповідальності осіб, винних у порушенні вимог законодавства, нецільовому та неефективному використанні коштів, заподіянні матеріальної шкоди державі, розглядає такі відомості та пропозиції, вживає в межах своєї компетенції відповідних заходів та інформує про них Рахункову палату.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. До основних завдань Кабінету Міністрів України



Рис. 1. Система органів державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні

Джерело: побудовано автором

належать спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їхньою діяльністю [15].

Кабінет Міністрів України у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина здійснює контроль за додержанням законодавства органами виконавчої влади, їх посадовими особами, а також органами місцевого самоврядування з питань виконання ними делегованих повноважень органів виконавчої влади.

Центральним органом виконавчої влади, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю, є Державна аудиторська служба України [16].

Державна аудиторська служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Держаудитслужба відповідно до покладених на неї завдань здійснює контроль за цільовим, ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів; досягненням економії бюджетних коштів і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів; цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), отриманих під державні (місцеві) гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі); відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів довгострокових зобов'язань за енергосервісом затвердженим в установленому порядку умовам закупівлі енергосервісу; дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів; дотриманням законодавства про державні закупівлі; веденням бухгалтерського обліку, а також складанням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються у процесі виконання бюджету; станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності; виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпоряд-

ників бюджетних коштів, станом внутрішнього контролю в інших підконтрольних установах; усуненням виявлених недоліків і порушень.

Крім Державної аудиторської служби, Кабінет Міністрів України спрямовує і координує через Міністра фінансів України діяльність Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України.

Міністерство фінансів України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [17]. Основними завданнями Мінфіну є забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, державного внутрішнього фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів. Міністерство забезпечує формування та реалізацію єдиної державної податкової і митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби із правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Мінфін відповідно до покладених на нього завдань здійснює координацію та спрямування діяльності органів виконавчої влади, уповноважених на проведення контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Державна казначейська служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів [18]. Казначейство здійснює контроль за веденням бухгалтерського обліку надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів, складенням та поданням розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів фінансової і бюджетної звітності; бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень бюджету; відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі); відповідністю платежів узятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням; дотриманням правил за операціями з бюджетними коштами в іноземній валюті; дотриманням порядку проведення лотерей із використан-

ням електронних систем прийняття сплати за участь у лотереї в режимі реального часу; дотриманням розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, іншими клієнтами вимог законодавства у сфері закупівель в частині наявності, відповідності та правильності оформлення документів.

Державна фіскальна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів [19].

Державна фіскальна служба відповідно до покладених на неї завдань контролює своєчасність подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, митних та інших платежів.

Висновки з цього дослідження. Отже, у сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні, які супроводжуються процесами поширення корупції та проявами шахрайства в бюджетній сфері, виникає об'єктивна необхідність у забезпеченні дієвості державного

фінансового контролю, який би сприяв законності та раціональності використання коштів і майна, що належать державі.

Результати проведеного дослідження дають змогу дійти висновку, що в Україні сформована цілісна система державного фінансового контролю як сукупність контрольних-аналітичних і експертних дій органів зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю за суб'єктами державного сектору з метою забезпечення законності, попередження порушень фінансової дисципліни, економічної ефективності під час формування, розподілу й використання державних фінансових ресурсів.

У контексті сучасного етапу модернізації вітчизняної системи державного фінансового контролю варто звернути увагу на те, що у різних органах державного фінансового контролю в Україні однакові повноваження та підконтрольні об'єкти. Водночас потенційне дублювання функцій контролюючих органів повинне розглядатися як система стримувань і противаг, що забезпечить принцип прозорості державного фінансового контролю в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки» від 8 лютого 2017 р. № 142-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249797370>
2. Ангеліна І.А. Система органів державного фінансового контролю і нагляду України: проблеми формування / Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 11-12. – С. 95-98.
3. Дніпрова Т. Добросовісність, відповідальність, достовірність – три базові цінності американської системи державного фінансового контролю / Т. Дніпрова, Т. Боровкова // Фінансовий контроль. – 2017. – № 5. – С. 13-17.
4. Дребот С. Європейський вектор у сфері перебудови системи державного фінансового контролю / С. Дребот // Фінансовий контроль. – 2015. – № 2. – С. 42-47.
5. Магурчак Т.П. Фінансовий контроль як функція системи управління / Т.П. Магурчак // Молодий вчений. – 2014. – № 11. – С. 70-75.
6. Матвійчук А. Відкритість використання публічних коштів / А. Матвійчук // Фінансовий контроль. – 2015. – № 4. – С. 18-21.
7. Піхоцький В. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю та можливості його використання в Україні / В. Піхоцький // Економіст. – 2016. – № 1. – С. 31-34.
8. Піхоцький В. Удосконалення контролю в системі управління фінансовими ресурсами держави / В. Піхоцький // Економіст. – 2014. – № 12. – С. 43-45.
9. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: монографія / В.Ф. Піхоцький. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 336 с.
10. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні: монографія / О.А. Шевчук. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. – 378 с.
11. Суркова Ю. Фінансовий контроль у країні вранішнього сонця / Ю. Суркова // Фінансовий контроль. – 2015. – № 6. – С. 54-57.
12. Шевчук О.А. Детермінанти організації державного фінансового контролю / О.А. Шевчук // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – № 1. – С. 54-64.
13. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

14. Закон України «Про Рахункову палату» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>

15. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43 «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF/para8#n8>

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215 «Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>

19. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236 «Про Державну фіскальну службу України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/236-2014-%D0%BF/para11#n11>